

Remiss om Förbättrade levnadsvillkor för utlänningar med tillfälligt skydd

Er beteckning: Ju2024/00480

Sammanfattning

Länsstyrelsen i Stockholms län tillstyrker huvudförslaget att en utlänning som har beviljats uppehållstillstånd med tillfälligt skydd ska kunna folkbokföras tidigare än vad nuvarande reglering medger. Myndigheten tillstyrker även förslaget om rätt till arbetsbaserade förmåner enligt socialförsäkringsbalken. Länsstyrelsen delar bedömningen att levnadsvillkoren för personer med tillfälligt skydd bör förbättras och bedömer att förslagen är ett steg i den riktningen.

Länsstyrelsen avstyrker förslaget att målgruppen inte ska ha rätt till bosättningsbaserade förmåner enligt socialförsäkringsbalken. Myndigheten avstyrker också förslaget om att målgruppen ska undantas rätt till insatser enligt lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS). Förslagen förstärker gruppens tillfälliga status i landet. Det är på ett generellt plan förståeligt givet massflyktsdirektivets principer och utformning. Länsstyrelsen vill dock lyfta frågan hur länge tillfällighet för människor kan råda och konsekvenser av ett sådant förhållningssätt.

Länsstyrelsen vill även framhålla vikten av att med nödvändig tid innan den 1 november 2024 lösa ut kvarstående frågor avseende bosättningen och försäkring under etableringsinsatser av utlänningar med tillfälligt skydd

4.1 Utlänningar med tillfälligt skydd ska kunna folkbokföras tidigare

Länsstyrelsen tillstyrker förslaget. Det är rimligt att personer med uppehållstillstånd enligt massflyktsdirektivet folkbokförs när vistelsen i landet uppgår till längre tid än ett år och med antagandet om ytterligare minst sex månaders vistelse i landet. Myndigheten bedömer att intentionen bakom lagstiftningen om förbättrade

levnadsvillkor för målgruppen delvis uppfylls genom att personer med tillfälligt skydd härigenom får tillgång till hälso- och sjukvård samt tandvård på lika villkor, liksom utökade möjligheter till etablering på arbetsmarknaden. Att skolplikt för barn därtill blir en konsekvens av folkbokföring är positivt. Det kan dock behöva utrönas om särskilda bestämmelser krävs för de barn och ungdomar som i närtid har för avsikt att avsluta en utbildning på distans i Ukraina efter att folkbokföringen trätt i kraft.

6. Rätten till bosättningsbaserade förmåner enligt socialförsäkringsbalken

En tidigare folkbokföring innebär att även socialförsäkringsbalken bör ändras

Länsstyrelsen avstyrker förslaget om att utlänningar med tillfälligt skydd ska undantas från rätten till bosättningsbaserade förmåner enligt socialförsäkringsbalken. Myndigheten är införstådd med att förslaget är ett uttryck för utgångspunkten i att skyddet enligt massflyktsdirektivet är av tillfällig natur. Det är inte givet att tillfällig uppehållsrätt innebär att det allmännas främjande av goda levnadsvillkor behöver särskilja sig från övriga befolkningen, särskilt inte när tillfälligheten riskerar att dra ut på tiden.

Länsstyrelsen vill belysa att många som är berörda av förslaget vid dess eventuella ikraftträdande har befunnit sig i Sverige i över två år. Förslagen kan komma att gälla i ytterligare ett par år. Länsstyrelsen vill sammantaget framhålla behovet av att göra en avvägning mellan utgångspunkten i ett tillfälligt skydd och att främja jämlika levnadsvillkor i samhället, särskilt för redan sårbara grupper. Avvägningen bör utgå från vad konsekvenserna av en sådan tillfällighet blir för både individ och samhälle och särskilt för barn. Några år i ett barns liv är en stor del av den relativt korta barndomen.

Myndigheten ser även en risk att till exempel deltid- eller timanställdas självförsörjning försvåras, om ett undantag från bosättningsbaserade förmåner införs.

7. Rätten till vissa arbetsbaserade förmåner enligt socialförsäkringsbalken

Rätt till arbetsbaserad föräldrapenning och tillfällig föräldrapenning bör säkerställas

Länsstyrelsen tillstyrker förslaget. Med utgångspunkt i ett barnperspektiv är det nödvändigt att förutsättningar för vårdnadshavare att ombesörja för sina barn säkerställs och att balans mellan arbete och familjeliv främjas. Rätt till arbetsbaserad föräldrapenning och tillfällig föräldrapenning underlättar betydligt även möjligheten till egenförsörjning.

8. Insatser för särskilt stöd och särskild service

Länsstyrelsen avstyrker förslaget. Mot bakgrund av att syftet med förslagen är att förbättra levnadsvillkoren är det inte rimligt att undanta utlänningar med tillfälligt skydd rätten till särskilt stöd och särskild service. För individen innebär förslaget i praktiken att tillförsäkras en skälig levnadsnivå genom socialtjänstlagen (2001:453) i stället för goda levnadsvillkor. Socialtjänstlagen är en målrelaterad ramlagstiftning och saknar bestämmelser om hur målen ska uppfyllas, samt vilka insatser kommuner måste bevilja för att uppfylla målen. LSS är en rättighetslag och kännetecknas av att personkretsen har rätt till insatser angivna i lagen under förutsättning att ett behov föreligger. Länsstyrelsen konstaterar att lagförslaget kan leda till ökad ojämlikhet i levnadsvillkor för de som berörs av förändringen, samt motverka deras fulla delaktighet i samhällslivet.

Länsstyrelsen noterar att undantag från förmåner som avser att möta grundläggande behov kan komma att inverka på familjemedlemmar och närståendes livssituation och möjligheter att arbeta eller studera. I sin tur kan det i praktiken innebära att det även för dessa personer blir svårt att ta del av arbetsbaserade förmåner enligt socialförsäkringsbalken och i förlängningen förbättra sina levnadsvillkor. Eftersom även ett undantag från rätten till bosättningsbaserade förmåner föreslås, innebär detta att en vårdnadshavare med ett barn med funktionsnedsättning inte heller är berättigad till bland annat omvårdnadsbidrag eller bostadsbidrag.

Myndigheten vill även lyfta att en funktionsrättskonsekvensbeskrivning av lagförslaget hade varit lämpligt att genomföra.

10. Konsekvenser

Konsekvenser för staten

Länsstyrelsen vill lyfta vikten av att frågan om bosättning hanteras i god tid innan eventuella förslag träder i kraft. Myndigheten uppfattar att tidigare anvisade personer i målgruppen kan komma att omfattas av bosättningslagen. Enligt Länsstyrelsens bedömning kommer vissa utlänningar med tillfälligt skydd som har anvisats Stockholms län och som kan komma att anvisas enligt bosättningslagen att behöva flytta från länet. Det beror på den oproportionerligt höga andel egenbosatta i målgruppen i relation till rådande kriterier som ligger till grund för bosättningslagens fördelning. Ur ett barnperspektiv är nya uppbrott problematiskt, men även för vuxna som arbetar, studerar eller deltar i andra etableringsfrämjande insatser. Upprepade flyttar kan medföra svårigheter för myndigheter, skola och barnomsorg att identifiera utsatthet hos individer, särskilt barn och ungdomar, och ge adekvat stöd.

Länsstyrelsen ser en risk att personer tackar nej till anvisningar som innebär att de behöver lämna länet, vilket i förlängningen kan leda till otrygga bostadssituationer på länets ansträngda bostadsmarknad. Samtidigt är vissa kommuner angelägna om att en jämn fördelning av utlänningar med tillfälligt skydd eftersträvas, vilket av flera skäl redan har varit utmanande att åstadkomma.

Länsstyrelsen vill vidare lyfta att förslaget om undantag från bosättningsbaserade förmåner även kan få bäring på målgruppens boendesituation och möjligheter att betala hyra.

Allmänna synpunkter

Länsstyrelsen konstaterar att utlänningar med tillfälligt skydd efter folkbokföring inte kommer omfattas av tidiga insatser för asylsökande enligt förordning (2016:1364) om statsbidrag till verksamheter för asylsökande m.fl. Länsstyrelsen vill därför framhålla att tillgång till etableringsprogrammet och andra etableringsfrämjande insatser är av vikt för målgruppen.

Länsstyrelsen har tagit del av Arbetsförmedlingens remissvar av vilket det bl.a. framgår att "Arbetsförmedlingen har gjort

bedömningen att det inte är lämpligt att anvisa en person till insatser och aktiviteter i de fall personen saknar försäkringsskydd under tiden han eller hon deltar. Som förslaget är utformat, och utifrån Kammarkollegiets tillämpning av förordningen, kommer alltså målgruppen inte heller i fortsättningen kunna anvisas till etableringsprogrammet, eftersom de på grund av avsaknaden av försäkringsskydd inte kan delta i insatser och aktiviteter i programmet.” Länsstyrelsen har tidigare uppmärksammats på försäkringsproblematiken för denna målgrupp i samband med möjligheten att göra praktik. För att möjliggöra självförsörjning är det av stor vikt att målgruppen kan ingå i etableringsprogrammet. Att bli självförsörjande kan också förhindra att målgruppen inte utnyttjas för bl.a. människohandel. Om försäkringsfrågan är avgörande för att få delta i etableringsprogrammet måste den därför lösas.

Myndigheten vill lyfta avsaknaden av en analys av vad förslagen innebär för kvinnor respektive för män, liksom avsaknaden av en barnkonsekvensanalys. Enligt FN:s konvention om barnets rättigheter har alla barn som vistas i Sverige samma rättigheter oavsett juridisk status (art. 2). I den senaste granskningen av hur väl Sverige lever upp till barnkonventionen uppmanar FN:s barnrättskommitté Sverige att säkerställa rättigheterna för barn i migration.

De som medverkat i beslutet

Beslutet har fattats av länsöverdirektör Åsa Ryding med enhetschef Pernilla Ek som föredragande. I den slutliga handläggningen har också tillväxtdirektör Anna Conzen och tillförordnad avdelningschef Therése Jernberg medverkat.